

Ús de les conjuncions «i» i «o» en oracions amb verbs d'elecció

CARLES RIERA

INTRODUCCIÓ

En aquest article tractem l'ús de les conjuncions *i* i *o* després de verbs d'elecció, com ara *tri*ar, *escollir*, *elegir*, *decidir*, *optar*, *distingir*, *separar*, *seleccionar*, etc. Ho fem després d'haver observat, en textos recents, una vacil·lació en l'ús de les esmentades conjuncions.

NOCIONS PRÈVIES

Amb vista a centrar el tema veurem un parell de nocions prèvies, concretament la diferència entre les conjuncions *i* i *o*, i el règim de la preposició *entre*.

Diferència entre «i» i «o»

Comencem per recordar que la conjunció *i* és copulativa (cf. exemple 1), mentre que la conjunció *o* (amb la seva variant *o bé*) pot ser disjuntiva (exs. 2 i 3) o bé sinonímica (exs. 4 i 5):

- [1] Carn i peix.
- [2] Carn o peix.
- [3] Hi vas tu o hi vaig jo?
- [4] Arena o sorra.
- [5] La medicina o l'art de guarir.

Una coordinació disjuntiva és aquella en què els membres que relaciona són alternatius l'un respecte de l'altre.

Vegem a continuació què passa quan al davant d'una estructura coordinada, copulativa o disjuntiva, figura un verb d'elecció, concretament el verb *tri*ar. Aquest verb pot tenir valor inclusiu, assenyalant que escollim dues o més coses, cas en què fem servir la conjunció *i* (exs. 6 i 7), o bé valor exclusiu o alternatiu, assenyalant que de dues o més coses en triem una de sola, cas en què fem servir la conjunció *o* (exemples 8 i 9):

- [6] Triar carn i peix (o sigui tots dos aliments).
- [7] Triar carn, peix i pasta (o sigui tots tres aliments).
- [8] Triar carn o peix (o sigui un dels dos aliments).
- [9] Triar carn, peix o pasta (o sigui un dels tres).

Règim de «entre»

Referint-nos al règim de *entre* quan va seguit de dos o més termes, i semblantment al que passa amb el verb *tri*ar, aquesta preposició pot tenir també un valor inclusiu o col·lectiu, o bé un valor distintiu.

El significat inclusiu o col·lectiu, amb idea de totalitat i amb el concurs de la conjunció *i*, el veiem expressat en els següents exemples (10 i 11):

- [10] Entre tu i jo ho aconseguirem.
- [11] Entre la mare i el fill sostenien la casa.

El significat distintiu pot fer referència tant a l'espai com al temps (a part d'altres aspectes); així, els diccionaris donen aquestes dues definicions de la preposició *entre*: a) «En l'espai que separa dues persones o coses» (exs. 12 i 13); i b) «En el temps que separa dos moments, dos esdeveniments» (ex. 14):

- [12] Moià és entre Calders i Collsuspina.
- [13] Vam passar entre dues rengleres de soldats.
- [14] Ella partirà entre les quatre i les cinc.

Prescindint de moment del fet que davant la preposició *entre* hi vagi o no un verb dels que hem anomenat d'elecció, almenys fins avui en dia la forma tradicional i pròpia que trobem pertot és amb la conjunció *i*, no pas amb la conjunció *o*. Vegem-ho en els exemples següents [15-17]:

- [15] Trobar-se entre l'espasa i la paret.
- [16] El llatí medieval era una forma intermèdia entre llengua viva i llengua morta (cf. angl.: Medieval Latin was an intermediate form between a living language and a dead language)¹.
- [17] Igualtat d'oportunitats entre homes i dones.

ESTRUCTURES ANALITZADES

Vistes les nocions prèvies, entrem ara en el tema anunciat. Ho farem fixant-nos en dues estructures sintàctiques diferents que duen un verb d'elecció.

1. PRIMERA ESTRUCTURA: VERB + CD

La primera estructura sintàctica en què ens fixem consisteix en un verb d'elecció seguit de dos o més complements directes (CD) coordinats per la conjunció *o*. No ofereix cap mena de vacil·lació. Aquesta primera estructura té dues modalitats, depenent del tipus de complement directe. Vegem-les:

1.1. Modalitat amb substantius o pronoms:

«Triar això o allò»

Aquesta primera modalitat consisteix en un verb d'elecció seguit de dos o més CD constituïts per substantius o pronoms coordinats. Exemples:

- [18] Triar això o allò.
- [19] S'ha d'escollir el model Lula o el model Bush.
- [20] Els alumnes poden triar religió o ètica.
- [21] Els alumnes poden triar català, francès o anglès.

Com hem vist abans, si en comptes de fer servir la conjunció *o*, fèiem servir la conjunció *i*, no hi hauria sentit exclusiu o alternatiu, sinó inclusiu. És clar que es poden combinar ambdues conjuncions:

- [22] Triar això i això altre o allò i allò altre.

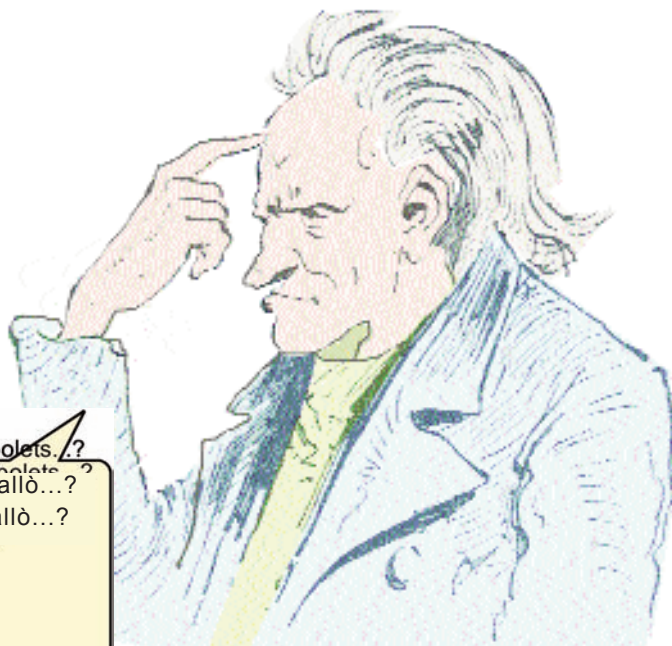
¹ Recordem que «la preposició *entre* es tradueix en anglès per *between* quan descriu la relació entre dos elements o bé la relació entre molts, considerats un per un. En canvi, es tradueix per *among* quan complementa més de dos elements, sense destacar-los individualment» (GA/5, pp. 271-272; cf. també GA/5, pp. 350-351). És a dir, *among* equival així mateix al nostre *enmig de*. Vegem aquest exemple: **Among** the married couples we know, misunderstandings often occur **between** the husband and wife.

1.2. Modalitat amb oració subordinada:

«Triar si venim o no venim»

Una altra modalitat d'aquesta primera estructura és aquella en què el CD és una oració subordinada: després d'un verb d'elecció ve la conjunció *si*, la qual exclou la preposició *entre*, cas en què s'usa *o*, no pas *i*; la conjunció *si* es pot repetir. Exemples:

- [23] Hem de triar si venim o no venim (de cap manera no podem dir: * Hem de triar si venim i no venim; però sí que es podria dir, combinant les conjuncions *i*, *o*: Hem de triar si venim i sopem amb vosaltres o si no venim i ens quedem a casa).
- [24] També pot escollir si vol instal·lar molts programes en el seu ordinador o baixar-se'ls quan els necessiti.
- [25] Ara decidirem si anem al cine o si ens quedem a casa.
- [26] Que el venedor triï si vol que el client compleixi amb el tracte o si vol quedar-se la paga i senyal com a indemnització.
- [27] Els republicans decidiran si voten l'Estatut o s'abstenen.
- [28] L'ADN demostrarà si és el pare o no.
- [29] Ara decidirem si anem al teatre, si anem al futbol o si ens quedem a casa.

Bolet i bolets...?
 Bolet o bolets...?
 Això o allò...?
 Això i allò...?
 ...
 i... o...?
 o... i...?

2. SEGONA ESTRUCTURA: VERB + C. PREP.

La segona estructura es distingeix de l'anterior perquè el verb no va seguit d'un CD sinó d'un complement preposicional (C. PREP.) introduït per la preposició *entre*. Veurem tres modalitats d'aquesta segona estructura:

2.1. Modalitat bàsica: «Triar entre això i allò»

En la modalitat diguem-ne bàsica –constituïda pel verb d'elecció, la preposició *entre* i el C. PREP. format per dos o més substantius, pronoms o adverbis– la conjunció que s'hi usa tradicionalment és *i* (veurem, però, que hi ha dues altres modalitats). Exemples:

- [30] Triar entre això i allò.
- [31] S'ha d'escollir entre el model Lula i el model Bush.
- [32] I el problema de l'esquerra que, quan ha d'optar entre llibertat i igualtat, dona prioritat a la igualtat, una igualtat que degenera en igualitarismes (Josep Pla).
- [33] Rijkard haurà de decidir entre Puyol i Márquez.
- [34] Mèxic ha d'optar entre l'Amèrica Llatina i els Estats Units².
- [35] Els alumnes han de triar entre religió i ètica.
- [36] Els alumnes poden triar entre català, francès i anglès.
- [37] No és molt savi qui sap triar entre mal e bé, mas qui de dos béns sap triar lo major, e de dos mals lo menor (Compil. Prov. Aràb., citat per Coromines, DECat, s.v. *triar*).
- [38a] Avui us deixo escollir entre la benedicció i la maledicció (Dt 11, 26, segons la versió litúrgica oficial).
- [38b] Mireu, avui us proposo d'escollir entre la benedicció i la maledicció (Dt 11, 26, segons la *Bíblia catalana interconfessional*).

Tanmateix, no és estrany avui d'ensopegar amb exemples com els anteriors però escrits amb la conjunció *o* en comptes de la preceptiva *i*. Creiem que això s'explica pel fet que hom elideix mentalment la preposició *entre*, confonent la segona estructura amb la primera³.

2.2. Modalitat amb infinitius:

«Triar entre dormir i passejar»

Quan després del verb d'elecció i de la preposició *entre* vénen dos o més infinitius coordinats, si la conjunció es pot prestar a ambigüitat (cosa que passa més com més complexa és l'estructura), es recupera la conjunció de l'estructura bàsica sense *entre*, o sigui *o*. Notem que, a diferència del cas bàsic d'aquesta segona estructura –en què podem elidir la preposició *entre* i, llavors, tornem a la primera estructura–, en aquesta modalitat amb infinitius de cap manera no podem prescindir de la preposició *entre*. Vegem-ho⁴:

- [39] Triar entre dormir i passejar.
- [40] Podem triar entre anar al cine i quedar-nos a casa.
- [41] No podem optar entre vèncer i morir.

En els anteriors exemples no s'hi produeix ambigüitat i, per tant, la conjunció *i* és l'adient; en canvi, en els que vénen a continuació, susceptibles d'ambigüitat, es fa necessària la recuperació de la conjunció *o*:

- [42] Decidir entre comprar un habitatge o llogar-lo depèn de molts factors. (Notem que hom podria comprar un habitatge i alhora llogar-lo.)
- [43] El venedor pot optar entre obligar el client a complir amb el tracte o quedar-se la paga i senyal com a indemnització.
- [44] Sempre he cregut que calia optar entre comprar un pastís més gros o bé dividir-lo d'una manera igualitària.
- [45] Hem de decidir entre inserir-nos al món o aïllar-nos-en.
- [46] Els governs han de decidir entre construir més col·legis o comprar més helicòpters per a la policia.
- [47] Han de decidir entre fabricar el producte A, el producte B o el producte C.

² Si en comptes de dir *optar entre* dèiem *optar per*, llavors la preposició seria *o*: Mèxic ha d'optar per Amèrica Llatina o els Estats Units (cf. angl.: *Mexico have to opt for Latin America or USA*).

³ Així l'anglès actual vacil·la: *We can choose between copper, silver, and/or gold = Podem triar entre coure, plata i or*. Quan la selecció no és exclusiva i l'anglès usa *among*, llavors *and* és més adient que *or*: *We can choose from among lions, tigers, leopards, cheetahs and many other felines*.

⁴ En anglès poden dir tant *to choose between leaving and staying* com *to choose between leaving or staying*.

[48] Sóc una dona apàtica i contradictòria, vegetariana i fumadora compulsiva, que no es decideix entre obeir o rebel·lar-se, fer-se monja o convertir-se en revolucionària cheguevarista.

2.3. Modalitat amb elisió d'un substantiu:

«Triar entre un centre públic o privat»

Quan després del verb d'elecció i de la preposició *entre* ve un substantiu determinat per un adjectiu coordinat amb un altre adjectiu el substantiu del qual ha estat elidit, aleshores la conjunció que s'hi usa és *o*, essent el cas, naturalment, que els dos adjectius els prediquem no pas inclusivament sinó alternativament. Vegem els següents exemples contrastats (en la sèrie *a* sense elisió de substantiu *i*, per tant, amb la conjunció *i*; en la sèrie *b* amb elisió *i*, per tant, amb la conjunció *o*):

[49a] La primera decisió és optar entre un centre públic i un centre privat.

[49b] La primera decisió és optar entre un centre públic o privat.

[50a] Has d'escollir entre coordenades cartesianes i coordenades polars.

[50b] Has d'escollir entre coordenades cartesianes o polars.

[51a] Com distingir entre bolets verinosos i bolets comestibles?

[51b] Com distingir entre bolets verinosos o comestibles?

Altrament, si, en els casos d'alternativa, fèiem servir la conjunció *i*, semblaria que el segon adjectiu va coordinat amb el primer; per això cal evitar d'escriure [49c], [50c] i [51c], corresponents als exemples anteriors:

[49c] *La primera decisió és optar entre un centre públic i privat.

[50c] *Has d'escollir entre coordenades cartesianes i polars.

[51c] *Com distingir entre bolets verinosos i comestibles? ♦

BIBLIOGRAFIA

HEVLY, Martin Louis,
Gramàtica anglesa, V,
Ruaix, Moià 2003 (en sigla: GA/5).

Nòtula

Codorniu

Hi ha uns quants cognoms o llinatges catalans que vénen de noms d'ocell, com Colom, Pardal, Falcó, Esparver, Milà, Gaig, Passerell, Rossinyol... I Codorniu, sens dubte, encara que actualment aquest nom no s'aplica a cap ocell: en lloc de *codorniu* es diu arreu *guatlla* (*gotlla*, *guatla*...) Però en l'època medieval s'havia dit també *codorniu*, nom d'origen llatí (el nom científic és *Coturnix coturnix*), el qual va passar a l'onomàstica abans de desaparèixer del llenguatge comú substituït per *guatlla*, que és un nom d'origen celta (com el francès *caille*).

Francesc de B. Moll deia que la forma *codorniu* havia desaparegut sense haver tingut temps de deixar cap testimoni (conegut) en la llengua escrita com a nom comú. Però el professor Germà Colon, infatigable escorcollador de la llengua antiga, ha donat compte, en els seus treballs, de la presència de tres exemples de *codorniu* com a nom d'ocell en textos medievals.

A.J.

TOTA LA VIDA FENT GALETES

Trias, Néts de Joaquim, SA
Tel. 972 841213 • Fax 972 842414

www.triasbiscuits.com

A/e: trias@triasbiscuits.com

Ctra. de Sils, 36 • 17430 Sta. Coloma de Farners